

Novák Gábor

Chess and jazz

Ahogy az utcára lép – maga mögött hagyva a kapualj árnyékait és a lépcsőházban megülő káposztaszagot –, egyszerre önti el a napfény és az öröm, az egyik kívülről, a másik belülről melengeti meg, széles szája, húsos ajka pedig, mintha kaput kívánna nyitni a kétfajta boldogság között, gondola alakú mosolyra húzódik –

a fiú zsebre vágott kézzel, vidám hunyorgással kerülgeti a júliusi melegnek nekivetkőzött járókelőket, a miniszoknyában risza-risza-riszáló női fenekeket; hóna alatt vadonatúj sakk-készletet szorongat, a mahagóni- és csontszínű kockák fickándoznak, a tábla hasában ritmust kocognak a figurák.

„Ha a skacok ezt látná-á-áák...” – a fiú mosolya nevetéssé duzzad, mert elképzeli, mit szólnának vidékre-nyári munkára-nyaralásra száműzött haverjai, ha látnák végiglejteti az utcán, kiöltözve, hóna alatt a sakkal, Thelonious Monkot dudorászva – lenyelnék keresztben a mikrofont és a basszgitárt, az osztály különnc zsenije, a mindhalálig-lázadás-arc kordbársony jakóban, jazz-riffekkel a szájában szökell-sasszézik a macskaköveken, mint valami hőbörödött hipster – na és ha megkérdeznék – mert megkérdeznék –, azt kéne felelnie, hogy a bácsi a változás oka, ami igaz is lenne, de csak úgy, ahogy minden köznapi és egyszerűsített igazság, egy csomó elhallgatott „mert”, „de” és „pedig” társaságában.

most aztán megkettőzi léptei iramát, mert a bácsiról eszébe döccen a sakkparti, a sakkpartiról pedig a piskótamorzsza-illatú dívány, a füstös táblájú dohányzóasztalka, meg a sóvár pillantásokra okot adó látvány, ahogy a libbenő, zöld bársonyfüggönyök között beszökő napfény megmeríti magát a jó előre behűtött, vendégcsalogató borban.

első alkalommal persze kézzel-lábbal tiltakozott, mikor anyja útnak indította a bácsi frissen vásárolt belvárosi lakása felé – a bácsi, a bácsi, anyja hazatelepült amerikai rokona, aki kőgazdag volt és imádott sakkozni – ennyi elég is volt, hogy az anya néhány taslival pályára állítsa a sakkszakkör-zseni fiút, és merész álmokat szövögessen a csurranó-cseppenő-csörrenő örökségről.

az ellenállás jószerevével csak a belvárosi előszobáig tartott – a bácsi laza volt, martinit kínált ifjú vendégének, a lemezjátszón egy Blue Note-korong forgott – „eredeti lemez, Django Reinhardt játszik rajta, tetszik?” – naná, hogy tetszett, a fiú odaadta volna két ujját, ha egyszer (egyetlenegyszer!) úgy játszhatott volna, mint a *manouche*-manus.

Aztán leültek sakkozni, a bácsi bütykös ökleit nyújtotta a fiú felé, közben szólt a Limehouse Blues, és azon vették észre magukat, hogy nem feszélyezi őket egymás társasága.

A fiú ösztönös tehetség volt, egyszerűen élvezte a játékot, és a bábuk fájának illata is elég volt, hogy elfeledje – ez meló, a szülei iránti kötelesség teljesítése, lóugrásokkal és a parasztok csosszanásával kell utat taposnia a bácsi va-

gyonához, a minél busásabb örökséghez – ösztönös tehetség volt, az ihletnek engedve, hirtelen ötletektől vezérelve játszott, apró nekiiramodásokkal, ahogy Sonny Rollins fújta a tenorszaxit, kolosszálisan és zabolátlanul.

A bácsi megfékezte az eszeveszett szárnyalást, hideg pontosságával, négy-öt-hat lépéssel előtte járó gondolataival védte ki a meghökkentő támadásokat, az öntudatlanul alkalmazott Benkő-cselt, a rosálásokat és az ide-oda ugráncoló lovak attackját – cool volt az öreg, mint Lenny Tristano vagy Chet Baker – néhány parti után leültette a fiút, töltött neki a rozéból, és magyarázni kezdte a megnyitásokat, a nyílt és zárt védelmeket, a fiú pedig hümmögve hallgatta az előadást, s míg agyába véste a kombinációkat, elmélázva majszolta a puha, domború hátú piskótatekerceket.

Hát így lettek jó barátok, a fiú és nagy-nagybátyja, a hatvanéves, hazatelepült amerikai magyar.

Most pedig lohol az utcán, hóna alatt a vadonatúj sakktáblával, alig éri a lába a földet, szökell, mint a St. Thomasban Sonny, amikor meglátja a jelenést – a lány egy padon ül, fagyaltot nyaldos, a nyelvének épp csak a hegyét dugja ki, úgy ízlelgeti a vaníliát és csokit, mint Miles a Freddie Freeloader elején a hangközöket – a haja gesztenyebarna, vastag fonatban nyugszik a vállán, jobbában a tölcser, bal kezében egy könyv, könyvecske – barna szeme fickándozik, falja a sorokat, homlokán puha ráncokba rendeződik a koncentráció, ajka szélén mosoly dereng.

„Szia, biztos sokan mondták már, de olyan szép vagy, mint akit Duke Ellington hangszerelt” – a fiú alighogy kimondja, el is vörösödik, részint mert szemérmetlenül plagizált Boris Viantól, részint mert amit mondott, színigaz –

a lány nevet, jobbával kisimítja a szoknyájából a gyűrődést, a virágmintás műselyem sistereg, ahogy a tenyer és a comb között feszül, „A legeredetibb lopott csajozós duma”, mosolyogja –

a fiú az ajkába harap, a füle lángol, hirtelen négy-öt évet csúszott vissza az idő skáláján, tízéves kisfiúnak érzi magát, aki megvallja szerelmét a fiatal és mindig üde tanár néninek –

„Megkérdezhetem, mit olvasol?”, kérdi, jelezve, hogy... nem is tudja, mit is – a lány nevet, és felmutatja a könyvét, Kerouacot olvas, a *Tristessát*, „Az emberek nem értik, hogy lehet egy ilyen sírnivaló sorson mosolyogni”, mondja, és elmélázva illeszteti ajkához a könyv sarkát –

„Pedig olyan az egész, mint mikor a születnapodon esik az eső, egyszerre édesbús és vidám”, feleli a fiú, és nem tud betelni a látvánnyal, a nyakon táncoló inak, a sápadt bőr, a szeplők, a kardigán levendula szövete alatt domborodó mellecskék, *ai*, és a szalmakalap szövédéjén átszűrődő, szivárványszín fénypettyecskek!

beszélnek, beszélgetnek, egymás szavába vágva, mintha ketten együtt fonnák ugyanazt a gondolatcsalót, lelkesednek a Luzsin-védelemért és Lolitáért, a *Softly as in a morning sunrise*-ért, és még nem tudják, hogy hamarosan telefonszámot cserélnek és randevút beszélnek meg a következő hétre, a hónap végén pedig már együtt állítanak be a bácsihoz, a szokásos péntek délutáni sakkpartira –

a lány kötött angórabarettje beragyogja majd a szobát, mint valami glória, a szoknya alól kibukkanó térdkalácsa tündököl a félhomályban, és sokkal-sokkal könnyebbé teszi a bácsi számára a bejelentést, akinek már csak hónapjai vannak hátra, az orvosok biztosak benne, áttétek alakultak ki a nyirokcsomóiban, menthetetlen, de most már játsszanak, drága az ideje, még meg akarja verni az ifjú ellenfelét és barátnőjét, aki lelkesen kibicel, valahányszor párja homlok-ráncolva torpan egyet a tábla felett –

és azontúl majd hármásban járnak össze, a bácsi lemezgyűjteményéből előkerülnek a szvingek, Benny Goodman és Lionel Hampton, minden, amire egy angórabarettes tündér táncot rophat, és mire megrozdállnak a fákon a levelek és a bácsi testén elfogy a hús, a fiú mindent tudni fog a megnyitásokról és a középjátékról, és – bár még mindig úgy szökken a táblán, mint Sonny szólói a St. Thomasban – az improvizációk mögött gondolat lapul majd, képes lesz előre felmérni ellenfelei stratégiáját, és az iskolai sakk-körben, ahol eddig is dominált, mindenkit elsöpör, még a tanár urat is –

és miután a bácsi meghal, elégedetten és sorsába belenyugodva, a fiú szülei dühödten csapkodnak ajtót-ablakot, vén gazembernek nevezik frissen halt rokonukat, aki egy fillért sem hagyott rájuk, csak a fiú fekszik elégedetten a szobájában az ágyon, a kötegni bakelitlemez mellett, a drága sakk-könyvek és -készletek mellett, hallgatja, ahogy John Coltrane a szólóiban szétszedi, majd újra összerakja a valóságot, a barátnőjére gondol, aki minden percben megérkezhet, és – igen – halhatatlannak érzi magát.